

ORHAN KEMAL'İN *BEREKETLİ TOPRAKLAR ÜZERİNDE* ROMANINDA KENTTE YİTEN İNSAN

Özet

Modern dönemlerin yerleşim mekânı olan kent; insan ilişkilerinin zayıfladığı, akrabalık/dostluk duygularının yitirildiği, kadının kadınlık değerinden sıyrılarak cinsel sömürü metası hâline geldiği vb. özellikler taşıyan bir yaşam alanıdır. Bu mekânsal özellikleriyle kent, romanda bir mekân tercihi olarak yazarın kurgusal dünyasında yer bulur. Romanda kent, insanın yaşadığı bunalımların arttığı, çatışmalara sürüklendiği, ahlaki çözümlenin hızlandığı bir yerleşim yeridir.

Küçük adamın anlatıcısı Orhan Kemal, “Bereketli Topraklar Üzerinde” romanında, köyden kente göç eden insanların yaşadığı çatışmaları, çözümlü süreçlerini ele alır. Kentlileşen kahramanlar, kent hayatının bireyselleştirici ve yozlaştırıcı dünyasına boyun eğen tiplerdir. Kadının tecavüzlere ve tacizlere uğradığı, insanların hayvan barınaklarında ömür sürdüğü kent, ağaların/beylerin keyfince ömür sürdüğü, işçilerin ezildiği ve horlandığı mekândır.

Romanda, kent ve kentlilik değerlerinin roman dünyasındaki kahramanların yaşadığı bunalım ve çatışmalara etkisi, edebiyat sosyolojisi bağlamında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Orhan Kemal, Kent, Kentlilik, Köy, Roman, Mekân.

VANISHED HUMAN IN CITY IN ORHAN KEMAL'S NOVEL ON *FERTILE LANDS*

Abstract

City as an settlement of the modern era is a living area that carries features where the people's relation declined, the kinship/friendship feelings vanished, the value of a woman's femininity is scraped and sexual exploitation has become a commodity. This city with its spatial characteristics, takes place as a space preference in the author's fictional world. The city in narration, is a settlement where the human is became increasingly depressed, dragged into the conflict, accelerated the moral dissolution.

Orhan Kemal who is the narrator of subaltern, handles the dissolution processes and peoples' lived conflicts who have migrated to urban from village in *On Fertile Lands*. The urbanising characters are types who buckle under individuative and cankerous world of urban life. The city is a space where women are exposed to rape and harassment, people live in animal shelter, landlords/governors live within pleasure, workers are crashed and despised.

In the novel, effect of city and citizenship's values on characters' crisis and conflicts is going to be investigated within the context of literature sociology.

Key Words: Orhan Kemal, City, Citizenship, Village, Novel, Space

GİRİŞ

Türk Edebiyatı'na Batılılaşma/Modernleşme süreci sonrasında edebî bir tür olarak giren roman, yazıldığı dönemin siyasal, kültürel ve toplumsal yaşamlarının izlerini taşıması bakımından önem taşır. Toplumsal ve bireysel olanı konu edinen roman, yazılmış olduğu sosyal ortamdan ayrı düşünülemez. “Roman toplumsal olanın birebir yansımasıdır.” ifadesi, romanın anlam alanını/düzeyini daraltır. Fakat hem yazar hem de konusu itibarıyla roman, yazılmış olduğu sosyal ve toplumsal ortamdan bağımsız da değildir. Yazar, bulunmuş olduğu ortamda bir taraftır. Bütün söylemlere, fikirlere, görüşlere karşı tarafsız kaldığını iddia etse bile, bir taraftır. Yazar her zaman belli bir toplumsal katmanın kişisidir. Toplumun ve kültürün belirli çevreleriyle ilişkidedir. Eğitim çizgisi ve düzeyi başkalarından farklıdır. Bir siyasal ve düşünsel hareketin yanında yer alır. Toplumsal olaylarda, ya katılarak ya da yönlendirici olarak etkinlikte bulunur. Yazar, çerçevesi belirli bir yaşam görüşüne sahiptir ve eserlerinde dile getirdiği toplumsal idealler için saf tutar (Pospelov 2014: 28). Eser ise yazarın muhayyilesinden, toplumun kurmaca dünyada olan yansımasıdır. Edebiyat eseri belirli bir dünya görüşünü, ideolojiyi, toplumsal ve siyasal olguların doğrudan veya örtük yansımalarını bünyesinde barındırır. Bu durum edebiyat eserinin toplumla ve toplumsal olanla karşılıklı etkileşiminin doğasından kaynaklanır.

Yazar ve eser bağlamında düşünüldüğünde, roman ile toplum arasındaki bağ, esere sosyolojik anlamda veriler bulunabilecek bir kaynak özelliği sağlar. Edebiyat ve sosyoloji arasında kurulacak olan bağ, ilk olarak olarak edebî metnin daha iyi anlaşılmasına ve hangi düzlem üzerinde kurmaca dünyanın oluşturulduğunu anlamamıza katkı sağlar. İkinci olarak ise, toplumun bir ferdi olarak kurmaca dünyayı oluşturan yazar, eserde bulunan kurgusal kahramanlar ve bu metnin okuyucuları bağlamında sosyolojik bir inceleme imkânı sağlar.

Romanın toplumla olan bağı incelenirken incelenmesi gereken en önemli unsurlardan birisi, mekân seçimidir. Mekân, roman kişilerinin kişiliklerinin belirlenmesinde, dönemin ve roman kişilerinin kültürel ve ekonomik yapısını yansıtmada, yazarın sanattan beklentileriyle ve sanatsal gücüyle ilgili olarak kendisini belli eder. Aslında mekân, roman kişileri üzerinde fiziksel, toplumsal, ve psikolojik olarak fazlasıyla etkilidir (Kolcu 2006: 23).

Bu bağlamda kent, mekân seçimi olarak eser incelemesi için önem taşır. Roman ile kent ilişkisi hakkında Köksal Alver şu ifadeleri kullanır:

Yeni/modern bir edebi tür olan romanın kente ilgisi, kendisiyle ilgilidir bir bakıma. İddiası modern kentle birlikte kendi kimliğini bulduğu yönündedir. Aynı zamanda yeni bir toplumsal tabaka olan burjuvazi ile ilgisinden ötürü de roman kentle örtüşmektedir. Bu yüzden romandan söz etmek bir anlamda kent ve kent ilişkilerinden söz etmektir. Yüzu kente dönüktür romanın çoğunlukla. Roman kente uğrar ve sanki bunun kendini gerçekleştirme adına zorunlu olduğunu bilir. Kente uğramadan romanın süreklilik kazanması, hayatın değişik uçlarını yakalayabilmesi pek mümkün değildir. Bu yüzden roman, sürekli kentte dolaşır durur. Kentle örtüşür, kentle örtünür. Kenti, kendisinin kaderi ve ana yatağı bilmesi bundandır. Roman için modern kent, mekân bağlamında vazgeçilmezdir. Sosyolojik bir düzeyde yapılacak olan roman okuması, kent ve kentle alakalı kavramları anlamlandırabilmek için faydalı olacaktır (Alver 2009: 67).

Kentler insanların kendi benlikleriyle olan irtibatlarını keserek başkalarının güdümüne girdikleri ve gerçek benlikleriyle olan içsel temaslarını ortadan kaldırarak yabancılaşan bir varlık olarak kendinden kopma hâlini daha hızlı yaşadıkları mekân özelliği taşır. Şehir tarafından kuşatılarak bireyselliğini ve özgünlüğünü yitiren; kentin ve toplumun istediği forma girerek sıradanlaşan modern insan, kendine ve çevresine yabancılaşmaktan kurtulamaz. Sözü ettiğimiz bu yabancılaşma ve sıradanlaşma içerisinde Gordon Marshall'in tarif ettiği “toplumsallaşma” süreci de vardır. Kent içerisinde bulunan insan, birtakım toplumsal rolleri yerine getirmek zorundadır. Modern zamanların yöneticileri tarafından belirli normlarla şekillendirilen bu mecbur bırakılmışlıkların mekânı olan kent, insani yitim alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Tüzer 2014).

Kentin yaşama kalıplarını zamanla içselleştiren, o kalıpların izinde yeni yaşam tarzlarıyla yüzleşen ve onları uygulayan insan kentli hâle gelmektedir. Medeni kent hayatı, insanı kendine alıştırmaktadır, onu kendi boyasıyla boyamaktadır. Kentlileşme, bir kültür ögesi, bir kültür değişimi sürecidir. Bir bütünleşme, uyum, bağlanma, çatışma, dönüşüm ortamına işaret eden kentlileşme, insanı yeni bir kültür ve yaşam tarzına kâh zorla kâh tabii bir şekilde davet etmektedir. Kentlileşme, kentin değer dünyasıyla, yeni bir bakış, düşünme, eylem edinmeyi gerektirir (Alver 2009: 432-433). Kentlileşme süreci, kırdaki bulunan güçlü akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına, değer yargılarının yitirilmesine ve yardımlaşma/dayanışma duygularının ortadan kalkmasına sebep olur. Çünkü kentte yaşanan çalışma hayatı insanı yalnızlaştırmakta, çevre ilişkilerini azaltmaktadır. Giddens'a göre kentte yaşayan insanların büyük çoğunluğu, geleneksel karakteri baskın özelliği olan kırsal hayatlarındakinin aksine geçici ve istikrarsız bağlarla birbirlerine bağlıdırlar ve bu kır-kent ayrımının önemli farklılıklarından biridir (Giddens 2000: 507). İbn Haldun da kentlileşmenin sadece demografik bir hareketlilikten ibaret olmadığını belirterek, kentlileşmenin ahlaki çözüme ve çürümeyi de beraberinde getirdiğini vurgular. Ona göre şehir

ahalisi her çeşit lezzet, bolluk ve genişlik içinde yaşamaya alışmış, dünyanın ve kendi arzu/hislerinin düşkünü haline gelmişlerdir. Bundan dolayı da kentlileşme iyilikten/güzellikten uzaklaştırıcı bir etkiye sahiptir (Canatan 2009: 189).

Kentler kalabalık nüfuslarıyla da köyden/kırdan göç edenlerin yaşamlarında değişime sebep olurlar. Göç eden insanlar, gelmiş oldukları yerden çok daha kalabalık bir nüfus içerisinde yaşamaya başlarlar. Kalabalık içerisinde yaşayan kent insanlarını bir arada tutan faktörler de zamanla değişime uğrar. Çünkü bu kalabalık aşırı farklılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Kentte daha çok sayıda insanın bulunması, kişisel farklılıkların daha da artmasına yol açmaktadır. Bunun da ötesinde, karşılıklı etkileşim sürecine katılanların sayısının daha çok olması bunlar arasındaki gizil farklılıkların daha da artmasına yol açacaktır. Rekabet ve resmî denetim mekanizmaları, daha eski dönemlerde, toplumu bir arada tutmada kendisine bel bağlanan dayanışmanın yerini almaktadır (Wirth 2002: 89). Kalabalık içerisinde yaşamak rekabet etmeyi de beraberinde getirdiğinden, farklılaşmalar sürat kazanır. Öteki ile yaşanan rekabet, daha iyisini, daha güzelini arzulayan, daha çok kazanmaya çalışan insan tipini ortaya çıkarır. Köyde/kırda kanaatkârlıkla hayatını geçiren insan tipi, kentte doyumsuzluğun esiri olmaya başlar. Bu yaşam tarzı bencilliği, yalnızlığı ve bireyselliği merkeze alır.

Modern zamanlarda ortaya çıkan yerleşim tipi kentin bu değiştirici ve dönüştürücü yüzünü roman açıklıkla ortaya koyar. Sayılar, istatistikler, nüfus dağılımları, işçi ücretleri, insanların yeni yaşam tarzlarına olan tepkileri, çektikleri acılar, karşılaştıkları aşığılanmalar ve açlık sınırında gezinen yoksulluk, bilimin nesnesi olamaz. İşte bu yüzden, geçmişin imgesini yeniden canlandırmak için, sanata, edebiyata, en çok da romana başvurmak neredeyse bir zorunluluktur (Türkeş 2005: 23).

Modern zamanların anlatı türü olan roman, kendine özgü atmosferi, zaman ve mekân seçimleriyle, şahıslar kadrosuyla birçok konuya eğildiği gibi, kent ve kentlileşmenin modern insan üzerinde oluşturduğu ruh hâlini de konu edinir. Modern zamanların hafızası olan roman, toplumsal, sosyal, ekonomik ve siyasal olayların yaşandığı toplumda, insanın merkezde olduğu bir kurguyla, kentin insan bünyesinde ortaya çıkardığı sorunları, bunalımları ve yozlaşmayı da ele alır.

"Bereketli Topraklar"da Kaybolan İnsan

Küçük adamın, küçük hayatını romanlarında ele alan Orhan Kemal, 1940-50'li yıllarda ekonomik sıkıntılar sebebiyle köyden kente göç eden insanların yaşadığı zorlukların bireyde meydana getirdiği bunalımları ve çatışmaları sorgular. "Bereketli Topraklar Üzerinde" romanı, kent yaşamının ezdiği köylünün "ekmek" kaygısı uğruna yaşadığı

çatışmalardan oluşur (Eliuz 2009: 167). Köyden kente giderek, üç beş kuruş sermaye ile köylerine dönmek üzere yola çıkan üç hemşehrinin, kentteki çalışma ortamında yaşadıkları değişim/dönüşüm ve çatışma, kentin insan hayatında meydana getirdiği çözülmeyi gözler önüne serer.

Roman kahramanlarının kentte karşılıklarına çıkan ilk sorun insan olma değerini yitirmeleridir. Şehirde yaşanan çalışma hayatının zorlukları, geçim sıkıntısı ve yaşam şartları insanları "insan suretinde hayvan"lara (Kemal 2014: 63)¹ dönüştürecekler. Romanda kahramanların yaşadıkları mekânlar hem fiziksel, hem de işlevsel özellikleriyle kapalı/dar nitelikler taşır. Mekân bu özelliğiyle çözümler değerleri sembolize ederek, kişileri tekleşmeye doğru iter (Eliuz 2009: 180). Tekleşmeye ve nesneleşmeye başlayan insanlar hayvan yerine konularak, insan olmanın ayrıcalıklarını bütünüyle kaybederler. Tedavi, yemek, barınak, hastane, dinlenme gibi temel insani ihtiyaçlarını bile karşılayamayan bireylerin yaşam şartları romanın önemli bir kısmında karşımıza çıkar:

Oturdukları "ev", iki mahalle aşağıda, mahalle muhtarının bir zamanlar hayvanlarını bağladığı, tabanı hala gübre örtülü, genişçe bir ahırdı. Atsinekleri vızıltılı daireler çizerek uçuyorlardı. Harap kerpiç duvarlar yarı bellerine kadar ıslaktı. Oda ekşi ekşi fişki kokuyordu (s. 65).

Çiftliğin arkasındaki ulu dutların gölgesinde, altları harıl harıl yanmakta olan yan yana üç küçük çamaşır kazanında çapa ırgatlarının yarma pilavı pişmekteydi (s. 165).

Bilal birden ani bir kararla Hürü'nün doğurduğu ahıra yürüdü. Kadınlar ardından bakıyorlardı. O, ahırdan içeri girdi, kapının içinde durdu. Hala fişkinin üstünde yatmakta olan Hürü'ye baktı. Ilık ılık gübre ve kan kokuyordu ahırın sıcak havası. Yerlerde kanlı çaputlar... Hürü'nün çocuğu paçavralar arasında mosmordu. Yüzüne sinekler inip kalkıyordu. Çocuğun yanı başında ise iri başlı erkek bir kedi, çocuğa yalanarak bakıyordu

...

Yerdeki kanlı, paslı bir jilet birden Bilal'e kediyi unutturdu. Demek kadın doğurduktan sonra çocuğun göbeğini bu paslı jiletle kesmişti (s. 191).

İnsanca yaşama olanaklarını yitiren kahramanlar, hayvan barınaklarında yaşama, ahırlarda doğum yapma ve maddi imkânsızlıklar sebebiyle tedavi olmaktan kaçınma durumuna düşerler. Yaşam şartlarının onları sürüklediği nokta, hayvanca bir yaşamdır. Artık çamaşır kazanlarında yemek yiyen bir nesne hâline gelirler.

---

¹ Bu çalışmada "Bereketli Topraklar Üzerinde" romanından yapılan alıntılarda Kemal, Orhan. *Bereketli Topraklar Üzerinde*, İstanbul: Everest Yayınları, 2014. baskısı referans alınacaktır. Bu alıntılarda sadece sayfa numarası belirtilecektir.

Roman mekânı kent, köyden kente göçen bireylerde ahlaki çöküntünün, değersizleşmenin ve kadının cinsel bir metaya dönüşmesinin de sebebi hâline dönüşür. Kentleşme, yalnızca köyden kente nüfus akım süreci olarak kalmamakta aynı zamanda kentte yaşayanların tabii oldukları yeni değerler, ortak davranış kalıpları ve tutumlar da yaratmaktadır (Türkdoğan 1996: 112). Kentin ortaya çıkardığı yeni değerler sistemi içerisinde ahlaki çözülme en belirgin şekilde romanın başkışisi Pehlivan Ali'de karşımıza çıkar. Cinsellik, onun en büyük zaafıdır. Köy yerindeki kadınlar ile şehirdekiler arasında kıyaslama yapar. Köyde bıraktığı “yavuklusu” bir süre sonra anlamını yitirir; aklına bile gelmez. Şehir gibi, şehir kadınları da onu tutsak eder. Kendisi gibi işçi olan Ömer Zorlu'nun on altı yaşındaki karısı Fatma'yla ilişki yaşar. Fatma, para karşılığı birçok erkekle birlikte olmaktadır; fakat Ali, her şeye rağmen ona bağlanır ve onu kaçıtır. Bu kaçıştan sonra cinsel zaafı tarlada birlikte çalıştığı Aptal Kızı ve genelevde tanıştığı Selvi ile iyice belirginleşir. Ali, artık köye Selvi ve “gaz ocağı” ile dönmek istemektedir. Kentte toplumsal değerlerin zayıflaması ve sosyal çevreden uzaklaşma bireyin hata yapma rahatlığının artmasını beraberinde getirir. Köydeki kuşatıcılık ve mahalle baskısı hata işleme payını azaltırken, kent bu konuda bireyin daha rahat hareket etmesini sağlar.

Kent kültürü kırsalda daha korunaklı hâlde yaşam sürdüren, evinin kadını olan, anne tipini metalaştırmaya ve nesneleştirmeye daha müsait bir ortama sahiptir. Eliuz, kadının nesneleştirilmesini şöyle açıklar: “Kendi bedenine sahip olma ayrıcalığı dahi elinden alınan kadının varlığı ile özdeşleştirilen bedeni ve dolayısıyla benliği nesnelleştirilerek (cinsel nesneye dönüştürülerek) özerk kimliği de yok edilir” (Eliuz 2010).

“Bereketli Topraklar Üzerinde” romanında kadının nesneleştirildiğini, cinsel bir meta hâline getirildiği, Aptal kızı, Fatma ve Selvi adlı kahramanların yaşamlarında görülür. Romanda bu kadınlar, ırgatbaşı, ağa, bey ve sevdikleri erkekler tarafından cinsel sömürü aracı olarak kullanılırlar. Ömer Zorlu ile evli olan Fatma, inşaat şantiyesinin olduğu mekânda, ustabaşı ve ırgatlar tarafından bir meta olarak değerlendirilir. Daha sonra Pehlivan Ali ile kocasını terk ederek kaçan Fatma, gittiği yerde de ağanın ve ırgatbaşının eğlencesi olmaktan kendisini kurtaramaz. Sadece maddi olarak daha rahat bir hayat yaşamamanın derdinde olan Fatma, kimi zaman zorla kimi zaman da isteksizce tacizlere ve tecavüzlere uğrayarak kadın olma değerini yitirir. Babası tarafından geneleve mahkûm edilen Selvi ve gittiği her yerde bir meta olarak cinsel merkezli bir yaklaşıma maruz kalan Aptal kızı, romanda kentin ve kentlinin kadına yaklaşımını belirgin bir şekilde ortaya koyar.

Romanın kent hayatı açısından insana yansıyan olumsuz yönlerinden birisi de kötü alışkanlıkların insan hayatında kolay yer edinebilmesine imkân sağlamasıdır. Köyde/kırda insanların sadece vakit geçirmek için gittikleri, sohbet ettikleri, çay içtikleri kahveler kötü alışkanlıkları ortaya çıkıldığı mekânlar değildir. Fakat kent hayatında değer yargılarını yitirmiş ve daha çok kazanmaya odaklanmış insan tipi, kötü alışkanlıklara maruz kalma durumuna hazırlıksız yakalanır. Esrar, kumar, fuhuş, yalan, cinayet, rüşvet ve iftira gibi ahlaksızlık barındıran alışkanlıklar, "Bereketli Topraklar Üzerinde" eserinin hemen tüm kahramanlarını olumsuz etkiler. Tarlalarda, patoslarda zor çalışma koşulları altında yaşamak zorunda kalan nesneleşen, "şey"leşen, insani yaşam duygusunu kaybeden bireyler, daha iyi bir hayat veya yaşadıkları hayatın sıkıntılarını unutmak için kumar, fuhuş, esrar gibi alışkanlıklara kendilerini kaptırırlar. Ağa, bey, ırgatbaşı gibi yöneten kesim ise maddi imkânsızlıklar içerisinde bulunan işçileri rüşvet, haraç gibi ahlaksız alışkanlıklarla sömürmeye çalışırlar. Köy/kır gibi küçük yerleşim yerlerinde kısıtlayıcı ahlaki normlar olmasına rağmen, kentlerde bunun gevşek bir yapıda olması kötü alışkanlıkların edinilmesini rahat ve kolay hâle getirir.

Kentler, yardımlaşma ve dayanışma duygularının da yitirildiği yaşam alanlarıdır. Köydeki/kırdaki akrabalık duyguları, hemşehrilik yardımlaşmaları yerini menfaate, sömürüye, bireyselleşmeye ve bencilliğe bırakır. Üç hemşehri Çukurova'ya çalışmak için yola çıktıklarında, bir hemşerilerinin fabrikasında kendilerine iş vereceği konusunda kendilerinden oldukça emindirler. O kadar emindirler ki, kendileriyle beraber aynı trende yolculuk yapan iki karaktere dahi iş sözü verebilirler. Çünkü köy/kır gibi yerleşim yerlerinde bir kişinin bir şeye ihtiyacı olduğunda ona yardımcı olabilmek insanlar için önemli bir sorumluluktur. Hatta bu sorumluluğu yerine getirmemek kınanması gerekli bir davranıştır. Fakat "Bereketli Topraklar Üzerinde" romanının kente göç eden üç kahramanı şehirde birbirlerini unutacak, birbirlerinden kopuşu yaşayacaklardır. Köse Hasan'ın hemşehrileri tarafından ölüme terkedilişi ve Hasan'ın arkadaşlarına karşı kullandığı ifadeler, romanın trajik yanını gözler önüne serer:

"Köse Topal, yazık," dedi. "Sizsiz ne yapar böyle hasta hasta?" Yusuf uzun uzun düşündükten sonra, "Vallaha emmi," dedi. "Şaştık biz de. Alıp götürsek bir türlü, götürmeseek.."

"Bir türlü," dedi Ali.

...

Köse Hasan uyanıktı, bütün konuşulanları dinliyordu.

Köse Topal, "Demek hemşeriliğiniz bu kadardı?" dedi.

İkisi de alındı. Yusuf, "Ne yapalım emmi?" diye yere sümküdü.

"Biz hasta etmedik a. Allah'tan gelen bir şey mesela..." Pehlivan Ali kaba kaba kaşındı:

...

Köse Haşan'ın yorganı yavaşça kalktı. Bayağı uzamış kap kara sakalıyla balmumu yüzü meydana çıktı. Çukurlarına kara gömülmüş cansız gözleriyle arkadaşlarına çok üzgün baktı:

"Varın sağlıcakla gidin kardaşlar." dedi. "Beraber tuz, ekme yedik. Ola ki bana hakkınız geçti, artık eksik helal edin. Benim gücüm yok, biliyorum. Buralarda kalır malırsam, siz de köye sağlıcakla varırsanız, Eminemin kara gözlerinden bi güzel öpün..."

Kuru eli yastığının altına gitti. Kaç vakittir kızı için satın alıp sakladığı yeşil alelade saç tokasıyla yine alelade, kırmızı tarağı aldı, uzattı:

"Bunları da verin..."

Yusuf uzatılanları aldı. Kireç kesilmişti. Hasan'ın gözleri Yusuf'un yüzünde takılı kaldı. Eli yorgana düşmüştü.

Pehlivan Ali kocaman yumruklarını sıkılmış öfkeyle bakıyordu. Hemşerisi Hasan'a değil, onu bu hâllere sokan devire devrana, kahpe feleğe... (s. 101-102).

Köse Hasan arkadaşları tarafından terkedildikten kısa süre sonra ölecek ve hastanede ölü odasına atılarak burnu ve kulakları fareler tarafından yenilecektir. Köyden kente "ekmek" kaygısıyla yola çıkan üç arkadaşın hemşehrilik bağlarını unutması ve bencilliğe kapılmaları, kent hayatının oluşturduğu atmosferin trajik sonucudur.

SONUÇ

Edebiyat ve toplum arasında kurulacak bağ, edebî eserin anlaşılmasında okuyucuya önemli katkılar sağlayacaktır. Edebî metnin sanatkârının yaşadığı ortam ve metni yazdığı toplumsal düzlemi bilmek, okura metnin içine dâhil olma ve metni açık bir yapıta dönüştürerek anlam alanlarını genişletme imkânı sunacaktır. İnsanı merkeze alan, modern zamanların anlatısı roman ise zaman, mekân ve şahıslar kadrosu paralelinde okura, insanın yaşam öyküsünü kurgusal dünyada yeniden yaşatır. Özellikle mekân seçimi roman açısından sadece teknik bir husus değil, kahramanların ruh dünyasına etki eden, onların psikolojik dünyalarını açığa çıkaran değerler taşımasıyla büyük önem taşır. Romanda mekân söz konusu olunca modern dönemlerin yerleşim yeri olan kent ise bireyin yaşadığı değişim ve dönüşümün, çatışmaların ortaya çıkması bağlamında önemli bir mekândır.

Köyler insan ilişkilerinin daha samimi ve sahici özellikler taşıdığı, akrabalık ilişkilerinin, yardımlaşmanın ve dayanışmanın yaşatıldığı yerlerdir. Buna karşın kent, ahlaki çöküntünün daha çabuk gerçekleştiği, insanca bir yaşamın yitirildiği, kadının

cinsel bir nesneye dönüştüğü yaşam alanıdır. Kent köyün kuşatıcı ve sınırlayıcı ahlaki unsurlarından sıyrılan bireyin, kendi benliğiyle irtibatını kopardığı, daha çok kazanmak adına doyumsuzlaştığı, rekabetin ve bencilliğin hayata hâkim olduğu yerdir. Kentler, insanların kendilerine, değerlerine ve toplumsal ahlak ilkelerine yabancılaşarak, kendilik bilincini kayb ettikleri yitim alanlarıdır. "Bereketli Topraklar Üzerinde" romanı, köyden kente "ekmek" ve "üç beş kuruş" sermaye biriktirme kaygısıyla göç eden üç hemşehrinin trajik öyküsüdür. Roman, kentin çözücü ve çökertici atmosferinde insanca yaşama duygusundan mahrum bırakılan, rekabet ortamında hemşehriliği, ahbablığı, dostluğu unutan bireylerin yozlaşmasını ele alır. Romanda kent, insanın nesneleştiği, ahırlarda yaşayıp doğum yaptığı, çamaşır kazanlarında pişen yemeklere mahkûm bırakıldığı bir mekân özelliği taşır. Kötü alışkanlıkların çabuk kazanıldığı, yalanın, cinayetin sıradan hâle geldiği kent, romanda kadının tacizlerle, tecavüzlerle nasıl cinsel nesne hâline getirildiğini de ortaya koyar. "Bereketli topraklar" insanların huzura ve refaha, mutluluğa kavuştuğu değil yitime ve çözümlüğe uğradığı, kaybolduğu mekânlardır.

KAYNAKÇA

ALVER, Köksal (2009). "Kent ve Kültür Üzerine Notlar", *Hece Dergisi*, 150/151/152: 428-434.

ALVER, Köksal (2009). "Kent ve Kültür Üzerine Notlar", *Hece Dergisi*, 150/151/152: 428-434.

CANATAN, Kadir (2009). "İbn Haldun Sosyolojisinde Kent ve Kentleşme", *Hece Dergisi*, 150/151/152: 188-195.

ELİUZ, Ülkü (2009). *Orhan Kemal ve Romancılığı*, Ankara: MEB Yayınları.

ELİUZ, Ülkü (2010). "Orhan Kemal Romanlarında Kadının Nesne Olarak Kullanımı: Cinsel Taciz", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3: 96-103.

GİDDENS, Anthony (2000). *Sosyoloji*, Ankara: Ayraç Yayınları.

GÖRMEZ, Kemal (1997). *Kent ve Siyaset*, Ankara: Gazi Kitabevi.

KEMAL, Orhan (2014). *Bereketli Topraklar Üzerinde*, İstanbul: Everest Yayınları.

KOLCU, Ali İhsan (2006). *Öykü Sanatı*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

POSPELOV, Gennadiy (2014). *Edebiyat Bilimi*, çev.Yılmaz Onay, İstanbul: Evrensel Basın Yayım.

TÜRKEŞ, Ömer (2005). "Milenyum Çağı İnsanları", *Toplum ve Bilim Dergisi*, 104: 48-7.

TÜRKDOĞAN, Orhan (1996). *Değişme, Kültür ve Sosyal Çözülme*, İstanbul: Birleşik Yayıncılık.

TÜZER, İbrahim (2014). "Mustafa Kutlu Hikâyelerinde İnsanî Bir Yitim Alanı Olarak Kent ve Modern Mimari: Nur Örneği", *Ayraç*, 55: 54-58.

VATANDAŞ, Celalettin (2008). *Trabzon'da Kentleşme-Kentlileşme Süreci ve Problemleri*, Trabzon: KTÜ Yayınları.

WIRTH, Louis (2002). *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme*, çev. Bülent Duru ve Ayten Alkan, 20. Yüzyıl Kenti, Ankara: İmge Kitabevi.